

Т. П. Яхно

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Львівського торговельно-економічного університету, м. Львів
e-mail: tetis74@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8683-3315>

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Враховуючи, що в Україні дотепер не сформована ефективна модель соціально-економічного розвитку національної економіки, яка б повною мірою відбивала її національні, у тому числі економічні, інтереси і була макроекономічною теоретичною базою ефективної державної економічної політики, досліджено вже описані в науковій літературі та наявні на практиці моделі та типи соціально-економічного розвитку національних економік різних країн, визначено характерні ознаки існуючого стану національної економіки України та найбільш імовірний варіант моделі її соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: модель, соціально-економічний розвиток, національна економіка, інноваційний тип розвитку.

Yakhno T. APPROACHES TO THE FORMATION OF A MODEL FOR SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

In Ukraine, the effective model of socio-economic development of the national economy that fully reflects its national interests, including economic ones, and serves as the macroeconomic theoretical basis of effective state economic policy, has not been formed and accordingly has not been implemented. Nowadays Ukraine, in rather difficult conditions, defines the purpose and directions of achieving its independent future and chooses the parameters of the socio-economic and geopolitical model of the further development of the national economy, which should become the basis for the functioning of the state in the 3rd millennium. Therefore, in the framework of this study, firstly, the models and types of socio-economic development of national economies of different countries already described in the scientific literature and existing in practice are considered, and secondly, characteristic signs of the existing state of the national economy of Ukraine and the most likely variant of the model of its socio-economic development are outlined. The paper proves the fact that the innovative model of the pre-emptive socio-economic development of modern society and the national economy of Ukraine in particular has no alternative among other models of functioning of the economy, such as, for example, the model of traditional development, model of catching up development, etc. And only the transition of the country to a model of advanced socio-economic development, in which scientific knowledge will be the main source of economic growth, technological innovations and information, can ensure the establishment of Ukraine in the status of a developed state with a competitive economy and will create preconditions for solving social problems. Moreover, the researched best practices show that contemporary history knows no examples of, on the one hand, forming of highly developed, flexible and efficiently functioning economy without market and, on the other hand, highly efficient socially oriented market economy without the leading regulating role of a state. Therefore, the further research will be devoted to examining of theoretical and methodological foundations of forming of the parity of economy state regulation and market self-regulation.

Keywords: model, socio-economic development, national economy, innovative type of development.

Постановка проблеми. Нині Україна вперше за останні 400 років реально наблизилася до побудови й відтворення себе як незалежної держави й центральноєвропейської країни, що успішно функціонуватиме в об'єднаній Європі. У цьому полягає основний національний інтерес нашої країни, який може бути реалізований завдяки правильно вибудованій моделі соціально-економічного розвитку національної економіки, що становить підґрунтя функціонування держави. Слід зауважити, що жодна теоретична модель національної економіки не матиме наукового, виваженого характеру поза певною теоретичною концепцією її економічного та соціального розвитку, адже, як у свій час підкреслював К. Маркс [13], будь-яка абстракція конкретна. Вважаємо, що сформована із застосуванням сучасної методології та на основі відповідної парадигми дослідження абстрактна

концепція і модель соціально-економічного розвитку суспільства здатна стати конкретною основою для визначення стратегічних цілей економічної політики держави загалом і національної економіки країни зокрема. Крім того, вона дозволяє здійснити цілеспрямований пошук ефективного інструментарію для реалізації цих цілей на основі активізації інтересів основної маси суб'єктів економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Варто зазначити, що питанням формування і трансформації соціально-економічних систем, типів і моделей соціально-економічного розвитку національних економік різних країн, у тому числі України, присвячено значну кількість наукових праць українських і закордонних дослідників, серед яких: І. Амоша, Л. Бальцерович, Г. Башнянин, А. Бузгалін, А. Гальчинський, В. Гейць, С. Глазьев, А. Колганов, Я. Корнаї, В. Кудров, В. Лівшиц, М. Михальченко, С. Мочерний,

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

С. Ніколенко, Д. Норт, А. Ослунд, О. Соскін, А. Філіпенко та інші. Проте можна упевнено констатувати, що в Україні дотепер не сформована ефективна модель соціально-економічного розвитку національної економіки, яка б повною мірою відбивала її національні, у тому числі економічні, інтереси і була макроекономічною теоретичною базою ефективної державної економічної політики.

Метою статті є: по-перше, аналіз вже описаних у науковій літературі та наявних на практиці моделей та типів соціально-економічного розвитку національних економік різних країн; по-друге, визначення характерних ознак наявного стану вітчизняної економіки та найбільш імовірного варіанту моделі її соціально-економічного розвитку.

Основні результати дослідження. Аналіз наукових праць згаданих вчених дав можливість зробити декілька узагальнюючих висновків.

По-перше, моделі соціально-економічного розвитку національних економік окремих країн формуються у межах певної економічної системи.

По-друге, в останні півтора-два сторіччя, коли капіталістична формація перетворилась на пануючу, у світі сформувались і діють різні типи економічних систем (ринкова економіка, що базується на вільній конкуренції, так званий класичний капіталізм, змішана економіка, або сучасний капіталізм і дві неринкові системи – традиційна, або натуральна, та

адміністративно-командна), у кожній з яких вибудовуються національні моделі організації господарства, що кореспондуються з наявним економічним, ресурсним і культурним потенціалом країни, її традиціями, духовністю та ментальністю.

По-третє, існує значна кількість різних класифікаційних ознак, за якими науковці виділяють, об'єднують та описують різні типи і моделі соціально-економічного розвитку як суспільства загалом, так і окремих країн і національних економік. Тому детальний аналіз описаних науковцями типів і моделей є важливим кроком на шляху формування власної моделі соціально-економічного розвитку національної економіки України, адже визначення типу соціально-економічного розвитку пов'язане з характеристикою головних принципів та ознак функціонування економічної системи, що дозволяє проводити науковий пошук найбільш ефективних, за певних умов, теоретичних моделей її функціонування, а отже і моделей соціально-економічного розвитку національної економіки.

Зокрема, найбільш поширеною в економічних і філософських дослідженнях [1; 4-5; 8] є думка щодо існування двох історично визначених типів економічного розвитку суспільства з відповідними їм формами прояву в соціально-економічному розвитку національної економіки: природно-історичний та культурно-історичний (табл. 1).

Таблиця 1

Типи економічного розвитку суспільства

Тип економічного розвитку суспільства	Характерні ознаки
Природно-історичний	<p>Базується на марксистській методології щодо характеристики економіко-історичних типів суспільства (на принципах формаційної концепції розвитку), згідно з якою «розвиток суспільства розглядається як певний «лінійний» процес проходження усіма етносами та країнами деяких спільних етапів суспільного розвитку».</p> <p>Його характерними рисами та ознаками є: детермінованість (обумовленість усіх процесів всередині системи); субординованість; історична послідовність розвитку економічних відносин; домінуюча роль власності у формуванні характеру праці, соціальної структури, розподілі результатів трудової діяльності; послідовна (поетапна) еволюція суспільних інституціональних форм економічної діяльності від найпростіших до надскладних форм (таких як натуральне господарство, товарне господарство, капіталістичне ринкове господарство тощо).</p>
Культурно-історичний	<p>Базується на принципах цивілізаційного підходу. Характерними принципами та рисами такого типу розвитку називають перехід від відтворювального (формаційного) до інноваційного (цивілізаційного) типу розвитку, за якого головною метою, формою існування та проблемою стає продукування нового, а саме: відтворення стає технічною процедурою; орієнтація розвитку на «виробництво» безлічі цивілізаційних станів, кожний з яких є унікальним, що перетворює процес виробництва на необмежене джерело руху та оновлення людства і людини. Така орієнтація виробництва створює підстави та умови для переходу від дискретного, еволюційно-революційного до континуального, процесуального типу розвитку, за якого визначальним способом руху є постійна мінливість та якісне оновлення всіх елементів суспільного життя.</p> <p>Такий тип соціально-економічного розвитку впливає із самої природи соціальної дії суспільства, кожної окремої людини: «соціальна дія не фізична та не біологічна: вона – символічна (детермінована ціннісними, культурними програмами); нормативна (пов'язана з етносом); суб'єктивна (вільна, волонтарна, еґотична); часткова (не є всеохоплюючою) – й тільки тому соціальна». Отже, домінуючим принципом культурно-історичного типу соціально-економічного розвитку стає його культурна складова, яка усе більше визначає усталену економічну (й не тільки) поведінку людини, суб'єкта економічної діяльності; усі форми власності визнаються рівноправними, жорстка детермінованість суб'єктивних цілей і дій окремих суб'єктів господарювання втрачає свою силу.</p>

Сформовано автором за [1; 4-5; 8].

Водночас у сучасних наукових джерелах можна зустріти обґрунтування та характеристику інших типів соціально-економічного розвитку суспільства. Зокрема, відомий український дослідник проблем

розвитку сучасної цивілізації А. С. Філіпенко виділяє, крім згаданих вище, ще два типи економічного розвитку, які дозволяють конкретизувати механізми та чинники соціально-економічного розвитку

сучасних національних економік [28]: відмежований розвиток, що спирається на динаміку внутрішнього розвитку, та асоціативний (з'єднувальний) – експортно орієнтований розвиток.

Ще одним науковцем, який зробив значний внесок у дослідження означеної проблеми, є відомий японський економіст Наохіро Амая, котрий у праці «Японська економіка перед вибором: процвітання або занепад» виділив три можливі моделі соціально-економічного розвитку суспільства. Він звернув увагу на те, що використання цих моделей безпосередньо впливає на структуру, стан і перспективи розвитку суспільства загалом, його внутрішніх суперечностей та національних економік: модель Рікардо, модель Сталіна та проміжна модель (аналогом таких форм є загальновідомі моделі: рикардіанська, централізованої економіки, модель змішаної економіки) [20]. Проведений нами аналіз сутності цих моделей дає підстави говорити про те, що ні модель Рікардо, ні модель Сталіна не можуть стати основою для формування моделі соціально-економічного розвитку національної економіки України.

Важливими для подальшого формування моделі соціально-економічного розвитку національної економіки України є результати досліджень і висновки, які робить А. Ф. Мельник [14-16]. Він зазначає, що своєрідність економічної діяльності в межах кожної країни обумовлена значною кількістю чинників: наявністю природних ресурсів і певних кліматичних умов, величиною національного багатства та економічним потенціалом, структурою економіки, специфічними рисами національного менталітету, особливостями політичного, державного і суспільного устрою.

Корисним, на нашу думку, є запропонований низкою економістів і соціологів підхід до класифікації моделей соціально-економічного розвитку систем, зокрема країн і національних економік, за таким критерієм, як наявність типових, відносно сталих у часі рис функціонування економіки, що мають парадигмальний зміст і не підлягають кон'юнктурним коливанням [3-8; 11; 24; 25; 31].

Крім того, як доводить аналіз низки літературних джерел [2; 7; 6; 18; 25; 27], найсуттєвішими специфічними ознаками національних економік є ресурсне забезпечення процесів виробництва (наявність чинників виробництва) та економічний потенціал країни. Країн, що повною мірою забезпечені чинниками виробництва, небагато. Але виокремлюються країни, в яких один з чинників є провідним, що дає можливість їхнім економікам орієнтуватися на ефективне використання цього ресурсу. Щодо України, то одні дослідники [12; 29] головним чинником вважають трудовий. Водночас існує інша точка зору, згідно з якою важливим є чинник природних ресурсів, який визначається наявністю родючої землі й потужними покладами руд чорних металів. Варто зазначити, що Україна зазнає гострий дефіцит енергоносіїв, руд кольорових металів, деревини. Проте на зовнішні ринки Україна виходить, спираючись саме на чинник природних ресурсів, адже у її експорті переважну частку

становить сировина (руди, метали, хімічні матеріали, продукція сільського господарства) [17; 21].

Крім того, серед найбільш розповсюджених критеріїв класифікації моделей національної економіки можна виділити такі: панівна форма власності та способи координації економічної діяльності; характер розвитку економічних процесів; технологічний спосіб виробництва; рівень економічної свободи; конкурентоспроможність економіки; форма політичного правління тощо [11; 26]. Слід значити, що означені моделі національних економік нині вже мають всі класичні ознаки і знайшли відображення в практичній діяльності різних країн.

Економічна історія свідчить, щоб подолати розрив і вийти на передові позиції соціально-економічного розвитку у висококонкурентному світі, не потрібно повторного проходження та дублювання всіх алгоритмів (послідовності етапів) технологічного прогресу, з якими стикалися країни-лідери, а більше слід зосередитися на стрибкоподібному соціально-економічному прориві, що базується на засвоєнні та переробці техніко-технологічного, соціального, організаційного, політичного тощо досвіду, накопиченого країнами, зокрема Польщею і Словаччиною. У цьому аспекті можна погодитись з думкою І. Ю. Штулер [30], що точніше слід говорити не про навздогінний тип розвитку, а про випереджаючий, який націлений на дотримання стратегії прориву.

Водночас існує група українських дослідників, які вважають що на сучасному етапі для нашої країни доцільно обрати саме наздоганяючу модель економічного розвитку, а для її реалізації держава має впровадити спеціальні інноваційні програми з відповідним механізмом фінансово-кредитного стимулювання [23], що у перспективі дозволить перейти до моделі соціально орієнтованої економіки.

У будь-якому випадку, на сучасному етапі гостро постає потреба в необхідності розробки моделі національного економічного зростання, тобто до пошуку національно економічною системою такого стану, який би забезпечував належний рівень її розвитку – у вигляді руху до ідеального стану.

По-четверте, аналіз наукових публікацій початку ХХІ ст. дає підстави говорити, що глобалізаційні процеси ставлять перед урядами країн завдання пошуку нових форм і методів адаптації національного економічного середовища до сучасних вимог здійснення міжнародних економічних відносин і зумовлюють необхідність побудови нових моделей розвитку національних економік цих країн, які відповідають їх потенціалу, забезпечуючи стійке економічне зростання та конкурентоспроможність на світовому ринку [22].

Привертає до себе увагу той факт, що майже всі вітчизняні дослідники вивчають західні моделі економічного розвитку і роблять спроби у той чи інший спосіб пристосувати кожен з них до українських реалій. При цьому найчастіше вони обґрунтовують доцільність використання для України змішаної моделі розвитку економіки, орієнтованої на реалізацію інтересів і держави, і фінансово-монополістичних груп, і дрібного та середнього

бізнесу. Крім того, деякі з них наполягають на реалізації такої економічної моделі, яка б передбачала поєднання державного регулювання з ринковою конкурентною економікою, визначаючи при цьому, якою має бути частка держави в економіці країни, і спираючись здебільшого на досвід Росії, про що свідчить велика кількість посилань на російські джерела, що використовуються для аналізу. Доводячи важливість і необхідність формування оптимальної моделі соціально-економічного розвитку національної економіки України, більшість науковців поки що не надають ґрунтовного та усебічного опису такої моделі, що зумовлює необхідність подальших досліджень і пошуків у цьому напрямі.

Так, наприклад, С. Мочерний, виділяючи такі основні моделі економічного розвитку систем: 1) ринкової економіки з її модифікаціями та історичними формами; 2) змішаної економіки, яка є найдосконалішою моделлю сучасного капіталізму; 3) постіндустріального суспільства; 4) національної економіки; 5) капіталістичної економіки; 6) народної економіки, вважає, що оптимальною моделлю для України може бути модель народної економіки, яка передбачає використання усіх типів власності (за домінування трудової колективної власності), всебічний соціальний захист населення і національне демократичне економічне планування [19].

А. Філіпенко, проаналізувавши еволюцію моделей економічного розвитку країн, які звільнилися від колоніальної залежності (так званих молодих незалежних держав або країн, що розвиваються), робить висновок, що найбільш прийнятною для України може бути інтегральна модель економічного розвитку, яка дозволяє повніше реалізувати національні інтереси у світовому господарстві [28].

М. Михальченко пропонує виділяти чотири можливі моделі, які він називає сценаріями майбутнього України, кожна з яких має економічне підґрунтя, зокрема: «ретроїдилічний» (ґрунтується на директивно-плановій, неконкурентоспроможній економіці; «моноетнічний» (спирається на ідею створення «закритої популяції», расово чистого етносу і «закритої національної економіки»); «ліберальний» (базується на ліберальних цінностях ринкової економіки); «конвергенції» (передбачає поєднання кращих досягнень механізму ринкової економіки з неринковими формами перерозподілу прибутку, створення соціально орієнтованої економіки ринковими методами [18]. При цьому четвертий сценарій, на думку автора, є найбільш життєздатним щодо українського середовища.

Досить ґрунтовними щодо існуючих моделей соціально-економічного розвитку національної економіки України виглядають дослідження і пропозиції О. Соскіна [24]. Він вважає, в Україні співіснують три моделі економічного розвитку: 1) модель державного соціалізму; 2) модель державно-монополістичного капіталізму; 3) модель народного капіталізму. Вчений зауважує, якщо розглядати економіку країни як ціле, то три означені моделі представлені в ній певною часткою, яка мала змінну динаміку впродовж періоду незалежного розвитку України. Нині умовно ці частки-моделі, на

його думку, можна представити в такій пропорції: 20: 75: 5. Зміна цієї пропорції на користь тієї чи іншої моделі залежить від моделі влади, структури влади та стратегії економічної розвитку, що впроваджується в країні.

Наприкінці 1990-х рр. українські науковці М. А. Голубець, С. І. Дорогунцов, В. П. Кухар, Л. Г. Руденко, В. М. Трегобчук, М. А. Хвесик, В. О. Шевчук та інші розробили концепцію сталого розвитку економіки України. Модель сталого розвитку має за домінуючий екологічний аспект, який, безумовно, є актуальним для нашого суспільства, але його реалізація вимагає створення засад соціально орієнтованої економіки.

З початку 2000-х рр. серед українських економістів набуває популярності теорія інноваційного розвитку, положення якої сформулювали у 1980-1990-х рр. Ф. Агійон, Р. Барро, Д. Бекаттіні, Р. Кемегні, Ф. Кук, М. Портер, П. Ромер, Н. Тріфт, Г. Хакенсон, Дж. Хелд, Дж. Хоувеллс, П. Хоувіт та ін. У 2004 р. авторський колектив під керівництвом А. С. Гальчинського і В. М. Гейця розробив Стратегію економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції», в основу якої було покладено інноваційну модель розвитку. Відповідно до моделі інноваційного розвитку головним джерелом довготривалого економічного зростання мають стати наукові надбання та їхнє технологічне застосування, що забезпечить прискорений розвиток високотехнологічних виробництв, які б створили основу експортного потенціалу.

Дослідження поглядів науковців щодо сучасних економічних моделей розвитку національних економік розвинених країн дає підстави зробити висновок: попри їх різнобарвність і строкатість (модель соціального ринкового господарства, держави добробуту, системи пожиттєвого найму тощо), обов'язковими базовими складовими моделей, які є запорукою їх життєвості та ефективності, мають бути, по-перше, інноваційна спрямованість економічного розвитку та економічного зростання, по-друге, потужна соціальна система, що включає, у широкому трактуванні, і громадянське суспільство [10]. Саме ці складові у процесі формування концепції та моделі соціально-економічних перетворень в Україні, на нашу думку, мають враховуватися та сприйматися владою як об'єктивно необхідні вже в умовах системної трансформації економічної та господарської систем. На жаль, у нашій країні такий підхід не застосовувався. Формування цих, по суті базових для забезпечення якісно нового характеру економічного та соціального розвитку, інститутів вважалось справою далекого майбутнього: після завершення державотворення, після завершення процесів приватизації та роздержавлення, після входження у світове господарство. Втім, все більше країн, беручи до уваги глобалізаційні тенденції розробки адаптаційних механізмів, здатних забезпечити життєздатність і конкурентоспроможність економічних систем, розробляючи державні стратегії національного розвитку, намагаються сформувати систему дій, яка

спроможна сприяти швидкому продукуванню та комерціалізації інновацій. Найбільш дієвим інструментом у цьому плані є перехід до інноваційної моделі розвитку національної економіки [30].

Висновки. Проведений аналіз запропонованих вітчизняними вченими моделей та варіантів розвитку національної економічної системи засвідчує складність цього процесу, відсутність єдності підходів і методик, орієнтацію на різні зарубіжні школи та досвіди. Українська економічна модель фактично являє собою еkleктично поєднані елементи різних моделей.

Подолання кризової ситуації, створення умов для стійкого соціально-економічного розвитку України вимагають розробки й реалізації виваженої економічної політики, спрямованої на модернізацію економіки та забезпечення на цій основі стійкого економічного зростання. У складному комплексі першочергових змін одне з важливих місць належить визначенню раціонального співвідношення саморегульованих і регульованих важелів функціонування ринкової економіки, формування балансу взаємодії ринкового саморегулювання та ролі держави в забезпеченні сприятливих умов господарювання як основи соціально-економічного розвитку країни.

Сучасна глобальна науково-технологічна, інформаційна, кібернетична та екологічна революція потребують відповідних змін у моделях соціально-економічного розвитку національних економік. Природно, що вони не можуть функціонувати на засадах авторитаризму, етатизму чи монополізму. Україна повинна врахувати ці процеси і вибудувати власну модель соціально-економічного розвитку національної економіки, яка б, виходячи із новітніх світових викликів і можливостей, дозволила стати конкурентною державою у центрі Європи.

Саме тому вважаємо, що інноваційна модель випереджаючого соціально-економічного розвитку сучасного суспільства та національної економіки України не має альтернативи серед інших моделей функціонування економіки (таких як, наприклад, модель традиційного розвитку, модель наздогоняючого розвитку тощо). І лише перехід країни до моделі випереджаючого соціально-економічного розвитку, в якій головним джерелом економічного зростання стануть наукові знання, технологічні інновації та інформація, може забезпечити утвердження України у статусі розвинутої держави з конкурентоспроможною економікою, створить передумови для вирішення соціальних проблем і завдань.

Крім того, результати дослідження світового досвіду дають підстави стверджувати, що новітня історія не знає жодного прикладу ні формування високорозвиненої, гнучкої, ефективно функціонуючої економіки без ринку, ні високоефективної соціально орієнтованої ринкової економіки без провідної регулюючої ролі держави. Саме тому подальші дослідження будуть присвячені розгляду теоретико-методологічних засад формування паритету державного регулювання економіки та ринкового саморегулювання.

Список використаних джерел

1. Бальцеревич Л. Социализм, капитализм, трансформация: очерки на рубеже эпох. М.: Наука, 1999. 352 с.
2. Бойко А. В. *Стійкість національної економіки: теорія, методологія, практика*: монографія. Київ: Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2014. 288 с.
3. Воронин В. П. *Мировое хозяйство и экономика стран мира*. М.: Финансы и статистика, 2008. 345 с.
4. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти. К.: Либідь, 2006. 312 с.
5. Гальчинський А. Основи кейнсіанської моделі регулювання економічного циклу. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 1. С. 3-8.
6. Згуровський М. З., Пахомов Ю. М., Філіпенко А. С. та ін. *Геоелектронічні сценарії розвитку і Україна*: монографія. К.: Академія, 2010. 328 с.
7. Лукьяненко Д., Поручник А., Колесов В. (редкол.), Колот А., Столярчук Я. и др. *Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование*: монография. К.: КНЭУ, 2013. 466 с.
8. Гражевська Н. І. *Економічні системи епохи глобальних змін*. К.: Знання, 2008. 431 с.
9. *Інноваційна Україна 2020*: національна доповідь / редкол.: В. М. Геєць та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.
10. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. К.: Парламентське видавництво, 2009. 16 с. URL: <http://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/36380.pdf>
11. Куцик П. О., Ковтун О. І., Башнянин Г. І. *Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку*: монографія Львів: ЛКА, 2015. 594 с.
12. Лібанова Е. Соціальні проблеми модернізації української економіки. *Демографія та соціальна економіка*. 2012. № 1(17). С. 5-22.
13. Маркс К. *Капитал*. Маркс К., Энгельс Ф. *Сочинения*. 2-е изд. Т. 25. Ч. 3. Москва: Гос. издат. полит. лит.-ры, 1961. 545 с.
14. Мельник А. Ф. Європейська інтеграція і Україна: радикальні економічні реформи. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2016. № 4. С. 34-42.
15. Мельник А. Ф. Механізм активізації регіонального розвитку в контексті українського виміру. *Регіональні перетворення у світовому та українському вимірах*: монографія / редкол.: А. І. Крисоватий, Є. В. Савельєв. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 388 с.
16. Амоша О. І., Аптекарь С. С., Білопольський М. Г., Юрій С. І., Мельник А. Ф. та ін. *Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України*: монографія / ІЕП НАН України, ТНЕУ. Тернопіль: Економічна думка. 2011. 848 с.
17. Микитенко В. В. (ред.), Алимов В. О., Ігнат'єва І. А. та ін. *Формування потенціалу соціально-економічних та організаційних змін*:

монографія. К.: РВПС України НАН України, КНУТД МОН України, 2010. 875 с.

18. Михайличенко А. О. Стратегічні аспекти управління економікою на рівні держави. *Вчені записки університету «КРОК». Серія: Економіка*. 2004. Вип. 10. С. 49-56.

19. Мочерний С. В. *Методологія економічного дослідження*. Львів: Світ, 2001. 416 с.

20. Наохіро А. Японська економіка перед вибором: процвітання або занепад. 1986. URL: https://fictionbook.ru/author/kollektiv_avtorov/osnovi_ekonomichnih_znan/read_online.html?page=4

21. Орехова Е. А. *Економічне розвиття національного господарства в сучасних умовах*: монографія. Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007. 288 с.

22. Рябов С. П. *Теорія національної економіки*. Харків, 2009. 448 с.

23. Сапич В. І., Сапич Н. М. Становлення національної моделі економічного розвитку України. *Mechanism of Economic Regulation*. 2013. No 1. С. 78-85.

24. Соскін О. Визначення національної економічної моделі України: порівняльний аналіз можливих альтернатив. *Школа бізнесу КІБІТ*: сайт. URL: <http://kibit.com.ua/ru/scientific-centre/articles/?view=301>

25. Амоша О. І., Аптекарь С. С., Юрій С. І. та ін. *Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України*: монографія. Тернопіль: Економічна думка; ТНЕУ, 2011. 323 с.

26. Шинкарук Л. В. (ред.), Геєць В. М., Артьомова Т. І. та ін. *Структурні зміни та економічний розвиток України*: монографія / Ін-т економіки та прогнозування НАН України. К., 2011. 696 с.

27. Трофимова В. В. *Економічна самодостатність країн в епоху глобальної інтеграції*: монографія. Сімферополь: Кримський інститут бізнесу, 2010. 452 с.

28. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. К.: Знання, 2007. 670 с.

29. Чалий О. І., Лобза А. В. *Трудові ресурси: аспекти формування та розвитку*: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський держ. фін. ек. ін-т, 2003. С. 92-96.

30. Штулер І. Ю. Історичне та економічне підґрунтя вибору моделі «випереджаючого розвитку» національної економічної системою. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 1(5). С. 81-87.

31. Ягельська К. Ю. Моделі економічного розвитку: загальний огляд та вітчизняний вибір. *Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Херсон: Видавничий дім Гельветика, 2013. С. 40-42.

References

1. Baltserovich, L. (1999). *Sotsializm, kapitalizm, transformatsiya: ocherki na rubezhe epokh* [Socialism,

capitalism, transformation: essays at the turn of the era]. Moscow: Nauka. [in Russian].

2. Boyko, A. V. (2014). *Stykykist' natsional'noyi ekonomiky: teoriya, metodolohiya, praktyka* [The stability of the national economy: theory, methodology, practice]. Kyiv: Institute of Economy and Prognosis of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

3. Voronin, V. P. (2008). *Mirovoe hoziyaystvo i ekonomika stran mira* [World economy and economy of countries]. Moscow: Finansy i statistika. [in Russian].

4. Halchynskyy, A. (2006). *Hlobal'ni transformatsiyi: kontseptual'ni al'ternatyvy. Metodolohichni aspekty* [Global transformations: conceptual alternatives. Methodological aspects]. Kyiv: Lybid'. [in Ukrainian].

5. Halchynskyy, A. (2009). *Osnovy keynsians'koyi modeli rehulyuvannya ekonomichnoho tsykladu* [Basics of the Keynesian model of business cycle regulation]. *Visnyk Natsional'noho banku Ukrayiny – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 1, 3-8. [in Ukrainian].

6. *Heoekonomichni stsenariyi rozvytku i Ukrayina* [Goeconomic development scenarios and Ukraine] (2010). Kyiv: Akademiya. [in Ukrainian].

7. Lukyanenko, D., Poruchnik, A., Kolesov, V. (Eds.), Kolot, A., & Stolyarchuk, Ya., et al. (2013). *Hlobal'noye ekonomicheskoye razvitiye: tendentsii, assymetrii, regulirovaniye* [Global economic development: trends, asymmetries, regulation]. Kyiv: Kyiv National Economic University. [in Russian].

8. Hrazhevska, N. I. (2008). *Ekonomichni systemy epokhy hlobalnykh zmin* [Economic systems of the era of global change]. Kyiv: Znannya. [in Ukrainian].

9. *Innovatsiyina Ukrayina 2020* [Innovative Ukraine 2020]: National report (2015). Kyiv: NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

10. *Stratehiya innovatsiynoho rozvytku Ukrayiny na 2010-2020 roky v umovakh hlobalizatsiynykh vyklykiv* [Strategy of innovative development of Ukraine for 2010-2020 in the context of globalization challenges (2009). Retrieved from <http://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/36380.pdf> [in Ukrainian].

11. Kutsyk, P. O., Kovtun, O. I., & Bashnyanyn, H. I. (2015). *Hlobal'na ekonomika: pryntsyipy stanovlennya, funktsionuvannya, rehulyuvannya ta rozvytku* [Global economy: principles of formation, functioning, regulation and development]. Lviv: Lviv Commercial Academy. Kyiv: Parliamentary Publishing House. [in Ukrainian].

12. Libanova, E. (2012). *Sotsial'ni problemy modernizatsiyi ukraïnc'koyi ekonomiki* [Social problems of modernization of the Ukrainian Economy]. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and Social Economy*, 1(17), 5-22. [in Ukrainian].

13. Marks, K. (1961). *Kapital* [Capital]. In Marx, K., Engels, F. *Sochineniya* [Writings]. 2nd ed. T. 25. Part 3. Moscow: State Publishing of Political Literature. [in Russian].

14. Melnyk, A. F. (2016). *Yevropeys'ka integratsiya i Ukrayina: radykal'ni ekonomichni reformy* [European integration and Ukraine: radical economic reforms]. *Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho*

universytetu – Bulletin of Ternopil National Economic University, 4, 34-42. [in Ukrainian].

15. Melnyk, A. F. (2016). Mechanizm aktivizatsiyi rehinal'noho rozvytku v konteksti ukrayins'koho vymiru [Mechanism of activation of regional development in the context of the Ukrainian dimension]. In A. I. Krysovaty, Ye. V. Savelyev (Eds.). *Rehional'ni peretvorenniya u svitovomu ta ukrayins'komu vymirakh [Regional transformations in world and Ukrainian dimensions]*. Ternopil: Ternopil National Economic University. [in Ukrainian].

16. Amosha, O. I., Aptekar, S. S., Bilopolsky, M. H., Yuriy, S. I., & Melnyk, A. F., et al. (2011). Strukturni reformy ekonomiky: svitovyy dosvid, instytuty, stratehiyi dlya Ukrayiny [Structural economic reforms: world experience, institutes, strategies for Ukraine]. Ternopil: Economic Thought, TNEU, IEI NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

17. Mykytenko, V. V. (2010). Formuvannia potentsialu social'no-ekonomichnykh ta orhanizatsiynykh zmin [Formation of the potential of socio-economic and organizational change]. Kyiv. [in Ukrainian].

18. Mihaylychenko, A. O. (2004). Stratehichni aspekty upravlinnya ekonomikoyu na rivni derzhavy [Strategic Aspects of Governance at the State Level]. In *Vcheni zapysky universytetu «KROK». Seriya: Ekonomika [Scientific notes of the University "KROK". Series: Economics]: Vol. 10 (pp. 49-56)*. [in Ukrainian].

19. Mochernyy, S. V. (2001). Metodolohiya ekonomichnoho doslidzhennya [Methodology of economic research]. Lviv: Svit. [in Ukrainian].

20. Naokhiro, A. (1986). Yapons'ka ekonomika pered vyborom: protsvitannya abo zanepad [The Japanese economy ahead of choice: prosperity or decline]. Retrieved from https://fictionbook.ru/author/kollektiv_avtorov/osnovi_ekonomichnih_znan/read_online.html?page=4 [in Ukrainian].

21. Orehova, E. A. (2007). Ekonomicheskoe razvitie natsional'nogo hozyaystva v sovremennykh usloviyah [Economic development of the national economy in modern conditions]. Volgograd: Volgograd Scientific Publishing House. [in Russian].

22. Ryabov, S. P. (2009). Teoriya natsional'noyi ekonomiki [The theory of national economy]. Kharkiv. [in Ukrainian].

23. Sapych, V. I., & Sapych, N. M. (2013). Stanovlennya natsional'noyi modeli ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny [The formation of the national model of economic development of Ukraine]. *Mechanism of Economic Regulation*, 1, 78-85. [in Ukrainian].

24. Soskin, O. Vyznachenniya natsional'noyi ekonomichnoyi modeli Ukrayiny: porivnyal'nyy analiz

mozhyvykh al'ternatyv [Definition of the national economic model of Ukraine: a comparative analysis of possible alternatives]. *KIBIT School of Business*: website. Retrieved from <http://kibit.com.ua/ru/scientific-centre/articles/?view=301> [in Ukrainian].

25. Amosha, O. I., Aptekar, S. S., & Yuriy, S. I., et al. (2011). Strukturni reformy ekonomiky: svitovyy dosvid, instytuty, stratehiyi dlya Ukrayiny [Structural reforms of the economy: world experience, institutes, strategies for Ukraine]. Ternopil: Economic Thought; TNEU. [in Ukrainian].

26. Shynkaruk, L. V. (Ed.), Heyets, V. M., & Artyomova, T. I., et al. (2011). *Strukturni zminy ta ekonomichnyy rozvytok Ukrayiny [Structural changes and economic development of Ukraine]*. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

27. Trofymova, V. V. (2010). Ekonomichna samodostatnist' kraiy v epokhu hlobal'noyi integratsiyi [Economic self-sufficiency of countries in the era of global integration]. Simferopol: Crimean Institute of Business. [in Ukrainian].

28. Filipenko, A. S. (2007). Global'ni formy ekonomichnoho rozvytku: istoriya i suchasnist' [Global forms of economic development: history and modern times]. Kyiv: Znannya. [in Ukrainian].

29. Chalyy, O. I., & Lobza, A. V. (2003). *Trudovi resursy: aspekty formuvannya ta rozvytku [Labor resources: aspects of formation and development]*. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk State Financial and Economic Institute. [in Ukrainian].

30. Shtuler, I. U. (2016). Istorichne ta ekonomichne pidgruntya vyboru modeli «vyperedzhayuchoho rozvytku» [Historical and economic grounds for choosing a «forward-looking development» model by the national economic system]. In *Naukovyy visnyk Mukachivs'koho derzhavnogo universytetu. Seriya: Ekonomika [Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series: Economy]: Vol. 1(5) (pp. 81-87)*. [in Ukrainian].

31. Yahelska, K. Yu. (2013). Modeli ekonomichnoho rozvytku: zahal'nyy ohlyad ta vitchyzniyanyy vybir [Models of economic development: general overview and domestic choice]. In *Natsional'ni modeli ekonomichnykh system: formuvannya, upravlinnya, transformatsiya [National models of economic systems: formation, management, transformation]*. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (pp. 40-42). Kherson: Helvetia Publishing House. [in Ukrainian].

Надійшло 22.08.2018 р.